

Szerkesztőség és kiadó-
hivatal:

Hódmezővásárhely,
V., Kossuth-tér, templom-bazár

Telefon-szám 85.

Megjelenik havonként két-
szer: 1-én és 15-én.

A JÖVENDŐ

Előfizetési árak:

Helyben és vidéken
Egész évre 4 kor,
Félévre 2 kor.
Negyedévre 1 kor.
Egyes szám ára 20 fill.

Hirdetések a kiadóhivatalban
megállapodás szerint vétetnek
fel.

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS KRITIKAI SZEMLE.

Főszerkesztő: dr. Gonda József. — Szerkesztők: dr. Sándor Jenő és Vekerdy Géza.

Az esküdszék.

Irta Balassa Armin dr.

Az újabbkori magyar szabadelvűségnek alig van vívmánya, amelynek kiküzdéseért Magyarország legkiválóbb elméi kitartóbb eszmeharcot folytattak volna, mint a bünvádi perrendtartásról szóló törvény.

Amidőn a törvényjavaslatot 1896 szeptember havában a képviselőház elfogadta, majd a főrendiház hozzájárulása és a korona szentesítése után törvényerőre emelkedett, az 1896: XXXI. törvénycikket az egész világ úgy fogadta, mint amely minden időközön át egyik legfőbb ékessége marad Magyarország törvénytárának, örök dicsőséget biztosít a magyar nemzet törvényhozói bölcsességének és e bölcsesség vezérlő lángelméjének: Szilágyi Dezsőnek, aki a gyakorlati megoldásig juttatta évtizedek nehéz küzdelmeit.

Hazánk egyik legkiválóbb büntető jogtudósa pedig ezekkel a szavakkal zárta le a küzdelmes harcot:

«Befejeződött ezzel a nemzet küzdelme a bünvádi eljárás kodifikációjáért. Jellegzetes, hogy a munka egy évszázaddal ezelőtt a jogegyenlőség jelszava alatt indult meg s hosszas ingadozás után ötven évvel később ismét ezen jelszó alatt már nemcsak befejeződött s legújabbban ugyanolyan vergődés után, számos ekszperiméntális szabályozás meghiúsultával éppen azon intézmény vitte győzelemre, amely a XIX. század jogegyenlőségi rendszerének legjellegzetesebb kifejezője: az esküdszék.»

A törvény 1900 január 1-én lépett hatályba.

Mindenki tudta, hogy az élet próbaköve sok zökkenőt fog ennek a remek törvénynek útjába állítani. Mindenki érezte, hogy különösen az esküdtbírókokról szóló rész nehéz próbára fogja tenni azoknak a meggyőződését, akik helyesnek, üdvösnek és szükségesnek tartották a független szakbírók mellé odaállítani a szabad, független polgárok zsűrijét, hogy megosszák velük a legsúlyosabb beszámítás alá eső bűncselekmények fölött való ítélkezés felelősségét.

De mindenki meg volt győződve arról is, hogy akármiként alakuljanak is a gyakorlat esélyei, a büntetőtörvény tilalma alá helyezett társadalom nem nélkülözhetette tovább a legteljesebb szabadságjogi biztosítókkal körülbástyázott bünvádi eljárási törvényt, ha csak türni nem akarta a büntető jogszolgáltatás megbízhatósága iránt tartozó tiszteletének és föltétlen bizalmának rohamos összeomlását.

Mindez a tudat a legnemesebb szabadelvűségnek: a becsületes emberszeretnek millió és millió apró, láthatatlan csatornáin szívódott föl a nemzet gondolatvilágába, hogy annak fényes világossága mellett lehetőleg kibontakozzék a földi igazságszolgáltatás áttatásai

közül és megnyugvást keressen a saját élő lelkiismeretének védő szárnyai alatt.

És aki akar, könnyen visszaemlékezhetik arra az örömrivalgásra, amely egy-egy fölmentő verdikt nyomán támadt!

Csaknem minden esküdtbíróági székhely sajtója a saját polgársága részére akarta lefoglalni a kulturisztóriai jelentőségű liberális polgáritélet elsőségének dicsőségét. Mert ezekben az ítéletekben a szokásosság jégvermében érzéketlenné fagyott jogász-elmék fölengesztelését látták; mert a bűnnel terhelt vádlott megszűnt közönséges pöranyag lenni, amelyet a jogi kazuisztika kinzó-kamrájában kell agyongyötörni; mert emberré vált a gyarló ember legnagyobb bűnének terhével is, a nem kevésbé gyarló ember előtt, aki az állam nevében bírói széket ül fölötté.

És ki hitte volna! Rövid tiz esztendő elég volt ahhoz, hogy sárba tiporják az emberszeretnek ezt a nagy, diadalmas törvényét.

Lehetetlen társadalombölcészeti eszmemenettel, hamis társadalompolitikai okfejtésekkel, a szakjogászai tekintély csalthatatlan göggyével, raffinált stilművészettel, hiányos anyagi és alaki büntetőjogi ismeretekkel telített cikkek vették üldözőbe az esküdtbíróági intézményt.

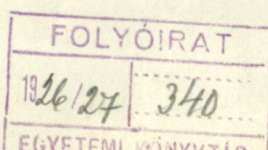
A valódi szabadelvűség halálvergődését semmi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy a független bíró személye pedig guny és fenyegetés áldozatává súlylyedhetett.

Mert azt meg lehet érteni, hogy valaki még a tételes törvény hatálya alatt is föntartja elvi álláspontját az esküdtbíróági intézménnyel szemben. Nem csak meg lehet érteni, hanem tiszteletben is kell tartani, ha valaki ezt az álláspontját a tudomány szabadságával hirdeti!

Azt az áramlatot azonban, amely egy-egy bűnpör anyagának részletes ismerése nélkül, pusztán a fölmentés tényének hírére, a magyar esküdtök hülyeségét, érettlenségét, tudatlanságát és megbízhatatlanságát hirdeti, az igazságszolgáltatás minden komoly barátjának vissza kell utasítania, hacsak beláthatlan bajok veszélyét összetett kezekkel bevárni nem akarjuk.

És még ha valamennyi kifogás igaz lenne is, akkor is le kellene szerelni a sajtó útján való ellenséges agitációt, mert egy-egy olyan verdikt, amely a szigorú jogi kritikát, vagy mondjuk, társadalmi bírálatot ki nem állja, aránytalanul kevesebb veszélyt rejt magában, mint a büntető igazságszolgáltatás ama céljának megsemmisítése, hogy: a büntető ítélet ne csak igazságos legyen, hanem a nép higgye is, hogy igazságos.

A hitelükben, megbízhatóságukban agyonüldözött esküdtök ítéletéről ezt maholnap nem hiszi el a nép!

S ha a népnek ez a hite megrendül, összeomlik a büntető igazságszolgáltatás épülete! Legyünk tehát óvatosabbak a kritika gyakorlásában! Az esküdtbírói intézmény sokkal hosszabb életre született, semhogy publicisztikai föllobbanásokkal kivégezni lehetne.

A balassagyarmati közzéadó is beállott publicisztátnak.

Vádbeszédében kritikát gyakorolt az esküdtzéki intézmény fölött. Nem bizott a vád bizonyítási anyagának sikerében, fogta magát s az esküdteket eszközül akarta fölhasználni arra, hogy a bűnösség kimondásával rehabilitálják a kompromittált intézményt.

Örök dicsőségére szolgál annak a tizenkét polgárnak, hogy bírói hivatásuk gyakorlása közben megmaradtak a lelkiismeret egyenes útján s abban gyökerező meggyőződésükhöz képest nemcsak fölmentették Szőke Jenő dr. vádlottat, hanem egyuttal el is ítélték a bírói függetlenség körül settenkedő árulást.

Nagyapók.

*Nagy ablakos, szürke torony szobában,
Hol szabadjára fon hálót a pók,
Egy sarokban csontkoponyák és csontkarokban
Hevernek régen meghalt nagyapók.
A nap tüze csillogó rózsákat fest
A poros polcok szürke telején
S hallgatva alszik a csend halott lánya
A szoba sötét, piszkos fenekén.*

*Csitt. Minden csupa hervadt ócskaság itt
És mindent úgy beszótt a kusza pók,
S a sarokból kivigyorognak gunnyal
A sok száz éves, öreg nagyapók.
Kicsapódik az ajtó. S két szép vidám gyermek
Kacagva rohan a szobákon át,
Aztán ijedten, félve meghökölnek,
Meglátták a sok fehér koponyát.*

*Egymásra néznek. Aztán újra vissza.
A ruhájukon már ott van a pók,
S az egyik félve kezébe emeli
Az egyik piszkos, szürke nagyapót.
Megvizsgálgatja, aztán felkacagva
Elgurítja a szoba padlón át,
És utánna gurulnak sorban, szépen
A többi sárga, poros koponyák.
És játszanak az unokák mosolygva.
Nagy kiáltások. Kacagó szemek,
A csontromok közt eleven virágok:
Piros fejü, bolond, kis emberek.*

*S a hogy az egyik egy koponyát gördít,
A fej a szoba közepén megáll.
A két gyerek ijedten össze pislant
S a csend rémülten, hidegen leszáll.
A koponya csak áll. És megsem mozdul,
Bárhogy rugdossa a két csöpp gyerek.
Valami furcsát érez meg a lelkük
És megdöbbenve nézik a fejet.*

*Azután titkon, csendben, lábujhegyen
Hagyják el ezt az elhagyott szobát,
És hevernek a padlón össze-vissza
Némán, fehéren öreg koponyák.
S a csend leánya holtan fekszik újra,
És újra kezdi munkáját a pók.
És csendesek a végig gurigázott,
Meghalt, szomorú, öreg nagyapók.*

Büky György.

Jézus fog jönni.

Irta Ady Endre.

Náci, a Lipótváros hisztériás és csenevész fiacskája, Ferenc páter bibliai magyarázatait hallgatta. Keresztelő Jánosról mesélt félelmesen gyönyörűeket a páter s a beteg képzelő-masina vágatva megindult. Kis, terhelt, szomorú gyermek volt ez a Náci és különös dolgok is történtek a palotában. Jött a püspök, kápolnát csináltak a vörös szalonból és ők reszketve letérdeltek. Apa, anya, Licu és ő, mind térdeltek lehajtott fejjel s a püspök vizet öntött a fejükre aranyos csészéből. Sokan voltak ott, nagyon előkelők, orgona bugott s az emberek sirtak. Nácit megcsókolta a püspök s nyolc éves, szép, sápadt homlokoeskája azóta még sápadtabb. Náci hallgat, szenved, kinosokat álmodik s Ferenc páter tanítja őt hittanra és a bibliára. Csuda nehéz tömjénfüstben látja a palotát, az utcát, a várost, a világot Náci. Ragyog ki a füstből a menyország s lobog a gyeheña: Jézus szállong s körülötte apró angyalok énekelnek. És most, hogy Keresztelő Jánosról beszélt neki Ferenc páter, Náci reszketni kezd, mint akkor, a püspök előtt, Szabó János urra gondol s forrón, biztosan és halálosan tudja, hogy Szabó ur az a Keresztelő.

Szabó János urra gondol Náci, Szabó urra, akit apa ki akart dobni. A szemüveges, a rossz ruhájú, titokzatos Szabó urra, aki neki a nevelője. Ahogyan bejuthatott e palotába Szabó ur, már is csoda volt. Heródes idejében próbálta volna csak ezt egy rontó-bontó álmokat szövő tanárjelölt. De Szabó János ur mértéke is betelt már: nem sokáig járhat a palotába. Náci ismeri a bűnök lajstromát s e bűnök miatt gondol áhítattal Szabó urra. Hallgatja, hallgatja Ferenc pátert s egyre jobban ráül kislelkére a biblia és istenfélelem szent köde. Nyilván, okoskodik áhítatos nagyot gondolással Náci, nyilván örökéletű a biblia. Ha volt valamikor Keresztelő János, az itt van talán most is. Az el-el fog jönni gyakorta még az emberek közé egyéb prófétákkal együtt. És ez a Szabó János ur csak ez a János lehet.

Van Szabó János urnak egy öreg anyja, aki vak. Elsején annak küldi, ha kikapja az apa irodájában, mind a pénzt. Ő hozzá Nácihoz, annyi szeretettel van, mint senki e házban. Még a számtan is gyönyörűség Nácinak, mert Szabó ur csendesen és édesen beszél a csunya számokról. Olyan ember az, akinek az álmokat is elmondhatjuk. Szomorú arca megmosolyodik, de nem kacag ki bennünket. Nem a bűnökről és az erényről dörög keményen, mint Ferenc páter. A bibliát is másképp tudja. Ahogyan sokkal szebb, vigasztalóbb, ahogyan Náci mindig ki tudja találni a történet folytatását. És azt szokta mondani, legyen jó az ember, bár a jó embert sok szomorúság éri. Utánuk jönnek az igaziak s akkor lesz szép a világ. Ezt mondja Szabó János ur s Náci boldogan keresztet vet, bár nem érti Szabó ur szavait. De jó szavak, szép szavak Szabó ur szavai.

Mostanában sokszor beszél haraggal a családban Szabó urról apa:

— Egy istentelen ember az, egy rossz katolikus. Megkérdeztem s azt mondta, hogy ő tiz év óta nem volt misén. De bezzeg jár szocialista gyűlésekre, megtudtam. És irt egy számár füzetet az új nevelésről. Na, nem fogja az ő új nevelését az én gyermekemen kipróbálni, a rongyos. Kidobom, elsejéig várok s kidobom.

Ez éjszaka azt álmodta Náci, hogy Keresztelő Jánost elfogatta Heródes. Borzasztó álom volt, mert Heródes arca az apa arca volt. Keresztelő Jánosról csak azt látta először, hogy szemüveges. Sikoltott álmában Náci: Szabó ur. Ferenc páter egy korbáccsal állott Szabó ur mellett s valahányszor Heródes intett, rácsapott Szabó urra. Két napig hideglelősen járt-kelt Náci és sokat imádkozott az imákból, melyekre Ferenc páter tanította. Szerette volna az álmát elmondani Szabó urnak, de már a szemébe se mert nézni. Tudta, hogy Szabó urat, ezt a jóságosan jó Szabó urat ki fogják

dobni s majd megszakadt a szomorú titoktól a Náci kicsi szíve.

Pár nap múlva rémséges és durva dolgok történtek. Vacsoráztak s ott volt Ferenc páter is. Apa későbbben érkezett, piros volt az arca s úgy lépett, mintha valakinek a nyakán taposna. Egy levél volt a kezében. A levelet Licu elé tartotta, aki nagy és büszke kisasszony, majdnem tizenöt éves és néjje Nácinak.

— Te irtad ezt, kisasszony?

Licu ijedten fölállott s szó nélkül a szőnyeghez vágta magát. Anya is elájult. Apa ordított. Ferenc páter doktorért szaladt. Náci remegett egész testében. Hangosan imádkozott, mikor a nevelőnő ölébe fogta s bevitte a szobájába. Egész éjszakán láza volt s félrebeszél. Reggel megtudta, hogy Licut elvitték a Mártha-nővérek zárdájába. Licu levelet, szerelmes levelet irt, Szabó urnak. Szabó ur elvitte a levelet apának s kérte, hogy vigyázzanak a Licura. De szomorúan és jószágosan, mint ő szokta, azt is kérte, ne essék bántódása Licunak. Ezt apától hallotta délben, aki ismét dühöngött:

— Szerencse, hogy egy kis tisztesség még van ebben a Szabóban. Hogy megmutatta a levelet.

Náci behunyta a szemét s úgy gondolt Szabó János urra. És fényesnek látta a Szabó János fejét, mint ahogy a szenteké fényes.

Délután azonban nem jött Szabó János ur. Apa kidobta Szabó urat. Két nap múlva anya sirt. Apa nyugtalanul, remegve beszélt, mint egy gyermek, aki bajba került. De az is elmúlt. Náci hallgatott s nem mert kérdezni semmit Szabó urról. Pedig érezte, hogy Szabó urral történt valami. Jött Ferenc páter a hittan-órára. Jézus csodás gyermekisége volt a lecke. Nem hallotta Náci, mert kis beteg szíve nyugtalanul kalapált. Este megtudta a cselédektől, hogy Szabó urat holnap temetik. Kifogták a Dunából. Azt írta egy levélben, hogy őt, Nácit csókolja. Meghal, mert nincs kenyere s nem tud pénzt küldeni vak édesanyjának.

Náci elájult igazán, nem mint Licu. Három doktor is volt az ágyánál. Mikor először fölnevezett, sikoltozni kezdett. Az apját látta, aki Szabó urat kidobta. Ott állott apa Heródes-arccal s Náci lázasan kiabált:

— Apa, apa, menj, te ölted meg.

Görös fogta el testét Nácinak. Aztán elcsöndesedett pihedett. Tüzes bibliai képek táncoltak a Náci szemelőtt. Siránkozóan, fenyegetően, csöndesen nyögte Náci:

— Vigyázz, apa, most Jézus fog jönni. Nagyon, nagyon megbüntet téged.

Dalok.

Gyógyít a púszta.

*Pesti csapszékek halálraiteltje,
kiszakitottam a börtön kapuját
s ideszöktem, a puszta szívébe.*

*Arcomon sok mély, sötét bor-barázda
s az éjszaka ifju homlokomat
szomorusággal megkoronázta.*

*Most kegyességed várom lehajoltan
s gyógyító csöndöd várom, Tisza tája.
Ne haragudj, ha rossz gyermeked voltam.*

*Ne haragudj. Szivedre méltó lettem:
városi éjek csavargó bűnét
— álmokat siratván — levezeklettem.*

*Tisztulni jöttem, csöndben élni jöttem.
Mebékülésed fehér lobogóját,
jó magyar pusztám, lobogtasd fölöttem.*

*Odatévedt reszkető ujjam
sötét-selyem övedre.
És két karod, — két fehér lilium,
fejemet átölelte.*

*Mély bánatú asszony-szemedből
hívős könny csordult homlokomra.
Ősz volt és éj volt. Künn a szellő
az elmulás dalát dalolta.*

*Egy fiatal csók lobogott a számon,
egy régi csók, mit néked tartogattam.
Selyem öved lehullott lassan
s én fölzokogva, öledbe roskadtam.*

Simonka György.

A szentesi r. kath. templom falképei, azoknak magyarázattok és elkészítésöknek tanulságos históriája.

(Endre Béla és Rudnay Gyula közös munkájok).

Irja: Páter Tornyai.

I.

»Lón pedig, hogy az Urnak angyala megjelenék Endre Bélának az ő műtermében, és szóla:

Kelj fel és végyed a te etseteidet, hogy azokkal felékesítsed az Istennek hajlékát.

És engedelmeskedék Béla az angyal szavának és követé őt Szentes városába, a hol pedig annak előtte soha nem járt volna.

És felvetvén az ő szemeit, találta ott nagy Sokaságot, mely a tudományokban elmaradott vala, és a szépművészetekben járatlan vala.

És felette igen megszorodék az ő szívében és szóla az angyalhoz:

Miért vezettél ide engemet, holott az én nyelvemet meg nem értik és én nem értem meg az ő nyelvöket;

A hol az én érzéseimet senki meg nem érzi, és az ő érzéseik idegenek én előttem?

Akkor megfeddék őt az angyal, mondván:

Kítsiny hitű: avvagy nem meg vagy-on-é irva, hogy ti vagytok a Kovász, a mely a téisztát megkeleszti; ti vagytok a földnek Savai; ha a Kovász és a Só megízellenül, méltó, hogy kivetessék,

És akkor az étel mivel sózatik meg? Teljesít-sed azért kételkedés nélkül, és zugolódás nélkül, a mire az Ur elhívott,

És sáfárkodjál hiven a' Talantomokkal, a melyet a Nagy Gazda annak idejében néked olyan bő marokkal adott vala.

Akkor megbátorodék Endre Béla az ő szívében, és az ő lelkében felgerjede vala, olyannyira, hogy dolgozna a Templom szentélyének falain nap felkeltétől szinte nap lenyugovásáig.

És minden ő dolgaiban nagy segítségére vala az Egyháznak jó öreg főpapja, a ki Dr. Ulár Istvánnak hivatik.

A ki Róma városában nevelkedék, és a' kinek a' szép Mesterségek iránt való szomjuhozása nagy vala. A ki minden akadályt elhárít vala ő előle.

És így nyugodt lélekkel, senkitől meg nem háborítva szorgalmatoskodik vala Endre Béla a' Szentély falain, körülbelől annyi ideig, mig a Hold az égen egyszer változik.

És igen tetszék az ő munkája fenn a' Magóságban az Ur Istennek; és az angyalok is igen örvendezének, és hangos Szerszámokon tsudálatos Énekeket zengének.

A' művész pedig hallja vala munkálkodása közben emez égi zengzetet, és az ő érzése tsak annál jobban erőt véssen az ő keze munkáján és nagy dolgokat alkot vala.

Akkor előjövénék az Irástúdók és Farizeusok, a kikről meg vagyon írva, hogy látván látnak, de által nem láthatnak, hallván hallanak, de semmit meg nem értenek; mert megkeményedett az ő szívök.

És a főpap elé járulván, szólának:

Kitsoda ez ember? Avvagy nem a Názáreth falujából való-é tsak?

Miért nem biztad a Szentély ékesítését egy Jerusálembéli Mester kezére, a ki a mi szívünk örömeire tselekednék, és mester műveket alkotna.

És miért e názáretire, a ki az ő Mivében a mi gondolkodásunk és kedvünk ellen téssen?

És felbujták a sokadalmat, és minden népeket a képek ellen ingerelének.

És a templomba járó koldusokból és vén asszonyokból, és szegény népekből »deputációt« menesztének a főpap elé, hogy távolítaná el ez embert,

És az Tanácsban is mind ellene beszélének;

A főpap azonban szóla:

Bizony mondom, hogy ártatlan ez ember, kit én igaznak lenni megismerem

És így leve, hogy a »názáretit« nem »dobták ki« a legjobb képéért a szentesi templomból; de megparancsolák neki, hogy a »Farizeusok és Irástúdók« véleményét meghallgassa, ha csak az Golgothán kínhalált halni nem akar.

Ímígyen az Istennek hajléka bevégeződött vala.

És minden jóra fordula vala.

És a jó szentesiek végezetül mégis tsak megértik vala az Endre Béla érzéseit.

És vigadozván áldják az Urat,

És magasztalják a képeket és azok Mestereit.*

A templom beosztása pedig ez:

Legelől és legbelől az oltár fölött, a szentély kupolafalán ékeskedik az »Angyali üdvözet«, szabályos körbe komponált kép, melynek is a lehajló 4 sarkánál, nagy ornamentális tudással és érzéssel megalkotva, négy angyal szolgál keretül.

A szentélyt a főhajótól félkörbe felhajló homlokfal választja el, melyen csillagos ég háttérrel, a mi Urunk, Jézus Krisztusnak képe vagyon.

A főhajó mennyezete, a szentély és orgona között, 5 mezőre van osztva s mindegyik mezőnek a közepére egy-egy, — mintegy 4 méter átmérőjű — kép helyezkedik el. Ezek:

1. A napkeleti bölcsek imádják a kis Jézust.
2. A gyermek Jézus tanítja a bölcseket.
3. A hegyi beszéd.
4. A golgotha.
5. Krisztus feltámadása.

Ezeken kívül a sekrestyében Jézus bemutatása, a főbejáró fölött, az előcsarnokban Szent István király s egy másik fülkeszerű kisebb helyiségben a Pieta.

Két felől a fal hosszában mindegyik ablak alatt egy-egy apostol képe, medaillonszerűleg összekötve egy széles, a templom egész belsején végigfutó és azt összekötő diszes szalaggal.*

A templom belsejét, bár közösen csinálták a művészek, határozottan az Endre Béla szelleme lengi át. Az uralkodik és annak a hatása alá kerül a belépő. Az a szelid, nyugodt, nagy tónus, mely az egész templom belsején előmlik s azt egészséges egésszé teszi, az a csodálatos összhang, mely a templom és a dekoráló művészet legnagyobb érdeme és ékessége, — az az önmegtágadás, mely a részleteket szerényen, csendben tartja, csak hogy a fő, a templom arca, lelke: a szentély szóhoz juthasson, — az egésznek a bámulatosan szép átgondolása — mindez csak az ő fegyelmezett lelke alkotása lehet. Mondhatnók, hogy itt Endre Béla saját magát »adta, amint hogy egy igazi művészember soha semmiféle munkájában nem adhat mást, mint saját magát s aki ismeri őt, az ismeri a szentesi templom belsejét is — és megfordítva.

Innen magyarázható ki talán az is, hogy a tem-

plomba belépve, úgy érezed, mintha nem is templomban, hanem műteremben volnál. A megszokott rideg, a lelket érintetlenül hagyó sablonos templomi dekoráció helyett művészi élmények, belső érzések erős megnyilatkozása beszél hozzád a falakról. S a kivitelben, a kép megcsinálásában is mintha volna valami alig magyarázható, kedves, felüdítő közvetlenség. A feszeségnek az ellenkezője. Olyan »piktoros«, őszinte, kersetlen beszéd ez, amelyet kint a világban vajmi ritkán, csak műtermekben hallunk.

Mintha a szentek képe, az adott képtárgy csak ürügy volna itt arra, hogy vele a művészek az ő legbensőbb érzéseiket kifejezhessék. Kevés, de kifejező rajz, nem sok, de éppen azért ékesen ható színek, amelyek azonban remekül vannak összehangolva; szóval: ezek vérbeli festőemberek, kik a maguk szerszámjával, a rajzzal és színnel mondják el a mondani valójukat.

Az a nagy érzés pedig, mely még a virtuóz előadást is elfeledtetni velünk, ékes bizonyosságot tesz arról, hogy aki ezt így megalkotta, az tiszta fő, nemesen érező, nagy szív, egyszerű, szerény lélek — szerencsés összhangban.

Legfőbb érdeme Endrének, hogy nem akar a képeivel a többi részek rovására »brillirozni« s hogy e cél elérhetésére való törekvésében nem üti agyon — mint sok hirneves piktor — az egész templomot. Ez a templombelső úgy hat rád már a legelső pillanatban, mint egy szép, egészséges emberi test, amelynek egy része se túltengő a többi testrészek rovására, vagy mint egy szép virágtő, amelynek a szára (a falak) elég erős arra, hogy megbirja a dus levélzetet, (a mennyezet) amely dus levelek között természetesen huzódnak meg és virulnak a virágok (a képek.)

Csakis ilyen tudás, ilyen veleszületett és kiművelt izlés, fegyelmezett lélek és nagy szerénység mellett eshetett csak meg az a csoda, hogy az azelőtt nem tudjuk milyen, de a függő és oltárképekből ítélve, kisvárosi, banális templombelsőt rövid pár hónap alatt átvarázsolta olyan izléssel teljes istenházává, fölemelte olyan magas, művészi nivóra, hogy abban a modern, világlátott, kipallérozott izlésű ember is gyönyörködhetik, sőt, mint alább majd meglátjuk, csakis az gyönyörködhetik igazán.

Ezeken kívül, mellékesen megjegyezve, meghat bennünket az a ritka becsületesség, vagy lelkiismeretesség is, hogy a beléhelyezett, leírni is banális: az »előlegezett« bizalmat hogy hálálja meg, hogy nincs a templomnak egy részecskéje, egy tenyérnyi foltja, ami figyelmét elkerülte volna, amit negligált volna, amit — ha az egyöntetűség úgy kívánta — ne sajátkezüleg csináltak volna, beleértvén még az igazán mázolóknak való márványozást is. Sőt amikor, alább majd meglátjuk okok miatt, a képeket rikitóbbra kellett venni, képes volt az egész templom tónusát megváltoztatni s az előre eltervezett munkának kétszeresét csinálni, csak hogy a templom lehetőleg az ő lelkének a tükre, megnyilatkozása s művész lelkiismerete megnyugtató legyen.

Tollhegyről.

A szezon-dal.

A főszerkesztő idegesen lapozza végig a korrekturekat, miközben energikus feddésben részesíti a nyurga segédszerkesztőt.

— Hát hol van a szezon-dal a lapból? Hát nem látja, hogy itt az ősz, hogy elment a fecske, a gólya, Zalay Margit és Diósy Nusi, elment, mindenki elment s maga még sem gondoskodott hangulatkeltő őszi strófákról? Hát mi történt a redakcióval? Hol maradt Simonka Gyurka?

— Beteg kérem alássan . . . Sört ivott . . . Sokat ivott s gyomorcsikarás közben kinek volna kedve őszi hangulatokat költeni?

— És Vekerdy Gézával mi történt?

— Ő gyászol kérem alássan . . .

— Es Sándor Jenő miért nem hallatja alanyi érzelmeit?

— Szerelmes az édes . . . pogányul szerelmes s szerelemtől áradó szívvvel kinek van kedve őszi hangulatokról sóhajtozni?

— Hát csődöt mondott a versíró gárda? Nil, Alba Nevis, Paul Verlaine, Ada Negri, Farkas Károly, mind lantképtelenek tehát?

— Nem szerkesztő ur . . . Bocsánat . . . Nem mindenki hagyott cserbe . . . példának okáért itt vagyok még én is . . . én . . . én szerkesztettem egy aktuális őszi költeményt . . . Ha megengedi, hát felolvasom . . .

És felolvassa:

Tele van . . .

Tele van a város
Szilvalekvár-szaggal,
Szilva vagyok én is,
Telistele maggal.
Bolyongok az utcán
S elfog egy busz érzet,
Minden bogárhátú házból
Szilvaszagot érzek.

Gazdasszonyok, akik
A légynek se vétnek,
Most szídják a keresztanyját
A konyhacsélédnek.
Mintha a nagy korzó
Lármája elülne
S körülöttem minden aszfalt
Lekvárrá szépülne.

Oh, hol van az álom,
Amit egykor szőttem,
Mikor a járókelőkre
Szilvamaggal lőttem.
Sirva szállok vissza
Kis gyermek koromra . . .
Ilyenkor lesz a rézüsttől
Beteg sokak gyomra.

Réző nyárfa lombja
Most olvad ezüstbe,
Most bukik a tanyás gyerek
A lekváros üstbe,
Hova lettél, hova
Ábrándok világa,
Mért nem fultam bele én is
A szilvalekvárba!

Bizony kár, hogy bele nem fulladt, még mielőtt e verset elkövette volna!

Kolera — hopp!

Országszerte védekeznek a kolera ellen. A fekete ázsiai rém elé csendőr és rendőr-kordont vonat a megriadt közhatóság s egyik-másik várost már mértföldekről lehet érezni — karbol szagáról. A vasutakat hivatalos közegek szállják meg és állják el, a szállodákban házmotozást végeznek az utas bőröndjeiben és ruhái között, az önmagával tehetetlen gyanus egzisztenciát megfűstölnek, kikénezik, szóval dühöng járványszerűen a védekezés, bár még a kolera a járvány jellege nélkül csatangol is . . .

Igy van ez jól azonban. Gondos előrelátás és bölcs nyugalom. A preventív intézkedések pontos végrehajtásától függ a járvány megakadályozása.

Nálunk is vaskézzel dolgozik a védekezés s Háhn főorvos, meg Szathmáry főkapitány együttes erővel mozgósítják a policiát a második mohácsi vész ellen. Rendre terjesztik fontos javaslatukat a városi tanács elé a védekezés miként való vezetéséről s a beszerzendő védelmi anyagokról kötetes jegyzékeket mutatnak be.

Az illetékes körök azonban nem látják olyan nagyon feketének a kolerát s a városi tanács egyelőre megelégedett azzal, hogy a kolerajárvány esetére sürgősen beszerzett — egy hullaszállító kocsit s néhány párgummikeztyűt.

Most már azután jöhet az a kolera!

∞

A felséges kollega.

(<) Vendégünk volt. Nekem is, neked is, másnak is, minden magyar embernek. Tehát Bali Mihály államilag engedélyezett köteles-mesternek is. Ferenc József ő császári és királyi osztrák császárnak a puszi pajtása és felséges kollegája, Vilmos, a nagy, a dicső szónok, író, művész stb., mellékesen német császár és porosz király volt a vendég és mi, én is, te is, más is, az egész ország, ünnepi díszbe öltöztünk (az ujságok szerint), hogy méltóan fogadhassuk ő császári és királyi felségünk legjobb pajtását, aki őt szintén borzasztóan szereti. A nagy császár jött, látott és részben győzött, részben nem győzött. Győzött három egész napon át vadászni, fenséges gazdájával esténként kvaterkázni, három, direkt erre a célra beszerzett agg szarvast lelőnni, illetve »sulyosan« megsebesíteni és így tovább. Nem győzött azonban eleget csodálkozni azon, hogy a több száz holdas vadászterületen csendőrön és rendőrön kívül egyebet nem látott és azzal a meggyőződéssel távozott el, hogy Magyarország a mohácsi vész óta még nem népesedett be és hogy minálunk az emberek egyenesen úgy születnek zöld kakastollal a kalapjuk mellett, puskával a vállukon, uniformisosan. Hogy egyuttal lóháton is születnek, azon nem ütődött meg, mert ezt már megtanulta az egyetemes világtörténelemből, hol egyéb üdvös dolgok is meg vagynak írva, többek közt az is, hogy a nyereg alatt puhítjuk a filét, meg a bécsi szeletet, sőt még a szardiniát is. S ezek után mi keresni valója is lett volna a felséges kollega urnak a mi fővárosunkban, ahol még csak egy pár édes csókot sem válthatott volna kedvelt puszipajtásával. Mi keresni valója lett volna? . . .

Olvasóinkhoz.

Az *A Jövendő* kiadásában a mai naptól változás állott be, amennyiben a lap kiadását egy öttagú kiadóbizottság vette át s a kiadóhivatal Nemes Ármán könyvkereskedőtől Róth Antal Kossuth-téri nyomdájába (a „Hódmezővásárhely” szerkesztősége) helyezte át. Ugyancsak e helyen lesz az *A Jövendő szerkesztősége* is. Ide intézendők tehát a lap összes anyagi és szellemi részére vonatkozó küldemények: kéziratok, előfűzetések, hirdetések s mindenféle reklamációk. A kiadóhivatal vezetésével a kiadóbizottság Simon Vince urat bizta meg.

Színészet.

Liliom.

Egy csirkefogó élete és halála.

Külvárosi legenda. Irta: Molnár Ferenc.

1.

Tudtam én azt nagyon jól, hogy a te szép, hangulatokban gazdag, merész fantáziával oly gyönyörűen megálmodott s mesteri technikával, természetes, őszinte, könnyed nyelven megírott darabod szomorú sorsra jut az én városomban, jó Molnár Ferenc. Meghurcolnak érte. Letépi rólad a költői hirnév köntösét s a te szép álmaidat kába dőreségnek, éretlen irodalmi perverzitásnak minősítik s a Liliom bus történetében nem keresik a darab mélységes társadalmi tendenciáját, nem élvezik meleg hangulatait, színes és közvetlen tablóit, merész, új, modern beállításait és jelenetvezését s a legkomolyabb,

legmélyebb drámai tablók közben is, a közönség művészeti intelligenciájának lesújtó kritikája és jellemző fokmerőjekép nemcsak a karzaton csattog és harsog a kacagás, de ahogy a földszint közönségére tekintek, ott is a fülekig kiszélesedett kacagó szájak seregestül hirdetik, hogy Molnár Ferencet, a legzseniálisabb magyar írók egyikét im így érti s élvezi a közönség. Szinte kedve volna az embernek a kacagásra ferdült szájakat a helyükre visszaráncigálni s megkérdeni a kacagástól fakadozó műélvezőktől, hogy mi a keresztapjuk halálán nevetnek? Azon a ragyogó, színes poézisen, azon a meleg, mély, őszinte drámán, azon a briliáns lélekfestésen, amit a színpadon látunk?

Tudtam én azt, hogy megnevetnek téged, kigunyolnak, megcsufolnak te léha, rossz, könnyelmű, festett, dologtalan csibész, te utcaszemét, te Liliom s kirják rólad te mélyen látó, meleg szívű nagy író, hogy ezuttal »érthetetlen, silány munkát« végeztél.

Mert ezt irták ki rólad, a te gyönyörű, szép, új, tónusos darabodról, a *Liliom*-ról. Szóról-szóra ide iktatom az egyik helyi lap kritikáját: »Molnár Ferencnek e munkájáról azt kell irnom, hogy silányabb, érthetlenebb művet aligha irtak még.«

Engem egy cseppet sem lep meg ez a lakonikusan egyszerű és határozott művészeti megnyilatkozás. Téged Molnár Ferenc, vagy megért valaki, vagy nem. Akik nem értenek meg, azoknak a te írói lelked gazdagságát, a te eredeti meglátásaidat, a te színpompás, intellektuálisan jellegzetes írói nyelvedet és azt a kolosszális alkotó erőt, amellyel életre hívod, *emberekké* teszed az alakjaidat, hiába magyarázgatnám, úgy sem értenék meg soha.

Mindenesetre azonban vedd tudomásul, hogy itt, a tiszamenti nagy magyar metropolisban alaposan lecsempültek a *Liliomod*-dal együtt. Azonban megkaptad te már azt máskor is és máshol is a — vidéken. Nem speciális betegség ez nálunk s a téged ért rugásról már *Hamlet* is tudott, ki ezeket a szellemi lábmozdulatokat a »középszerűség rugásai«-nak nevezi. Aminthogy a tömeg, a tömegizlésnek tömjénező társadalmi és művészeti középszerűség, mindenkor szívbéli gyönyörűséggel rugott egyet azokon, akik szellemileg felette állottak.

Kiesik az ember kezéből a toll, letörik az ambíciója, ha látja, — mert egy kis intelligenciával látnia kell — hogy a magyar vidéken micsoda óriási erőfeszítésbe, micsoda kalváriajárásba, mennyi lelki és testi épségkockáztatásba kerül a kulturális vezetést végző elemeknek, hogy ha nem is magokhoz, de legalább végre valamennyire is kiemeljék a tömegfelfogást és tömegizlést a kulturális konzervativizmus és megátalkodott haladásellenesség sötét vizeiből.

A tömeg ember, a legnemesebb szellemi foglalkozástól, a — gondolkozástól fél és fázik. A tömegember csak *szórakozni* akar. A színházban ép úgy, mint egyéb irodalmi és művészeti igényeinek kielégítése közben. A könnyű, léha, mindennapi szórakozásokat keresi és kergeti, ellentétben a művelt, civilizált kulturemberrel, ki nemcsak a hatást kergető színpadi komikus drasztikus élceiben, nemcsak az émelyítő, hazug szerelmi romantikát mesélő »divatos« író fércelményeiben gyönyörködik, de aki akkor is szórakozik és lelke mélyéből élve, amidőn merész ujitók, lázadást, forradalmat szító irodalmi reformátorok, komoly, mély, intellektuális problémáinak megértésével és megfejtésével

kell foglalkoznia. A tömeg gyűlölvén a gondolkozást, csak azt a szórakozást — vagy speciális kérdéstről is lévén most szó — azt a színházi előadást élvezi és értékeli, amely közben az arca a komikus esetlenségeitől, vagy a helyzetek furcsaságaitól önként kacagásra torzul, vagy amelynek szentimentalizmusa minden különösebb lelki evolúció nélkül is kicsalja a könnyét. Ezért jó darab a *Vasgyáros*, a *Kaméliás hölgy*, a *Két tascó*, a *Notredamei harangozó* s ezért unalmas, érthetetlen és silány a *Nóra*, a *Kisértetek*, a *Fantomok*, ezért nincsenek a vidék színházi repertoárján: *Ibsen*, *Heyersmann*, *Bernstein*, *Brieaux*, *Suderman* stb. darabjai s ezért szólottak le *Liliomod*-dal együtt téged is, fiatal íróóriás, büszkesége a magyar drámai irodalomnak: Molnár Ferenc.

2.

A színházi kritikairás manapság már igen elterjedt foglalkozás. Színházi kritikát ír a bankkönyvvezető, az önképzőkori titkár, az alszámvevő, a görögkeleti kántortanító, a külterületi anyakönyvvezető, a hivatásos ujságíró, az író, szóval ezzel a válfajával az irodalomnak rendre birkózik a tehetség a tehetségtelenséggel, a szellem a sötét elfogultsággal s a készütség, a tudás, a hányaveti ürességgel és értelmetlenséggel. Ehhez képest írónak azután a kritikák. Aki a színpadhoz nem ért, akinek nincs esztétikai műveltsége, művészi tájékozottsága, az *referál* az előadásról. Színházi riportot ír. Elmondja a darab történetét, sivár unalmassággal és bőbeszédűséggel. Azután saját ötleteit adja általános közterek alakjában. Például így: »a dráma értelmetlen, üres ostobaság«, »a szerző sokat akart markolni, de keveset fogott«, vagy az előadásról: »Balpataki Ella ezuttal indispozícióval küzdött«, »az alsó hangjai tisztátalanok voltak«, »hátrányaival előnyösen domborított«, »kivágta a magas y-t« stb. Az üres, mondanivalónélküli referens tehát odadobott közterekkel érvel s saját utján elkövetett hangos dühöngéssel nógatja az embereket, hogy őt az elsőrangú Sarcey-ek sorába vegyék fel.

Van egy második zsánere a színházi kritikásoknak, akik már *tudnak* is valamit. Rendesen esztétikai ismeretük van s főképp pedagógiával foglalkoznak s így tulnyomórészen tanárok, polgári iskolai, fa- és fémműipari szakiskolai s népiskolai tanítók. Teleírják kritikáikat száraz és elvont irodalomtörténettel, vagy esztétikával. Ideáljuk Shakespeare és Madách s a fogukhoz és intelligenciájukhoz nem fülő irodalmi termékek számíthatnak az ő mindenkori ledorongolásukra.

Van azután a színházi kritikának egy modernebb alakja. Írók, ujságírók, nagyotakaró fiatal kulturlelkek kezdik meghonosítani nemcsak szépirodalmi hetilapjaikban, de a napilapokban is. Ez volna a *szubjektív* kritika, amely tulajdonképp nem a tömegnek készül s nem irodalmi és művészeti analfabétáknak íródik. Amidőn a kritikus, az író lelkébe markol, vele él, vele szenved, hűséges, lázas gyönyörűséggel kíséri felvonásról-felvonásra, feljegyzti a jelenetek slágereit, lázas, színes vonásokban megrögzíti a darabban levő azon művészi szépet, mely ép az ő lelkére gyakorolt benyomást, elmondja impresszióit, melyek a darab meglátásakor idegeiben feltámadtak s az átértett esztétikai gyönyörérzet morfirmyszerű mámorában nem törődik az analfabéták csufondáros kacajával, a komprimált irodalmi szenzációkhoz nem értő kritikusszörnyek esellen ítéletmondásával, nem törődik a darabon kívül senkivel, csak a lelkébe és a színpadra néz és ír . . . ír, úgy, amint a lámpák előtt rajzó cselekmények rendre kiváltják hangulatait . . . És ez a szubjektív kritika nem a darab tartalmának fárasztó recitálása, nem nagyképu álkoskodás és kriptaszagu tudománybüz, nem a zseni hatalmas szárnyai által földre csapott irodalmi jelentéktelenségek féltékeny piszkolódása, de maga is művészi mű-alkotás, a megtermékenyített lélek dia-

dalmas kifakadása, maga is erő és költészet és élet . . . Ez a modern szubjektív írás . . .

És voltunk néhányan Molnár Ferenc, kik így, ezen a bűvös, fátyolos illúziókon keresztül vizsgáltuk meg a te csibészlegendádat, a szivedbe férkőztünk, a hangulataidba helyezkedtünk, a meglátásaidat értelmeztük s gondolkozván sokat a ringlispiles Liliom és a falusi Julcsa bus története felett, nekünk volt a mi lelünkben nagy gyönyörűségünk azon este!

3.

A szubjektív kritika a Liliomban nem drámai konstrukciót, nem dramaturgiai tökéletességeket keres, de a darab színes hangulatait, finom meglátásait, mesteri hűséggel megformált eredeti alakjait s művészi nyelvezetét élvezzi. A Liliom tulajdonképen nem is dráma, talán még csak nem is szindarab. Hiszen maga a szerző is legendának nevezi s a hét hangulatos képet nem egységes drámai cselekmény kapcsolja egybe, mert hiszen minden kép szinte külön-külön, a saját egyéni színeivel és szépségeivel hat, azt lehetne mondani, hogy e lazán összekapcsolt képek mindegyike egy-egy *festmény*, impresszionista, mély intelligenciájú s markans vonásokkal stilyizáló festőmester pillanatnyi meglátása, erősen, merészen vonalazott drámai hangulatok bizarr csoportosítása. Megértéséhez, élvezéséhez, átgondolásához, a darab sociális háttérének megrajzolásához azonban tagadhatatlanul — gondolkozni kell. A felületes, a könnyebb szórakozást kereső néző az első négy képet — végig neveti. Azt hiszi, komikum az, ami a színpadon történik. Például a második kép gyönyörű végjelületét, midőn a züllött lelkű, durva, rossz csibész Liliom világgá kiáltja, hogy a szeretőjének gyereke lesz, midőn kitör belőle a nagy, az ősi emberállat hatalmas ösztönérzése, ezt a félelmesen szép, felemelő, megindító, megrázó meleg drámát alig vette valaki komolyan. Egynehány megértő, intelligens néző szemében ugyan könnyecseppek csillantak meg, a ház azonban kacagott s a függöny a karzat tomboló röheje közben gördült le.

A darab *érthetetlen* része a közönség s egyes kritikusok szerint a Liliom halála után írott jelenetekben van. Érthetetlen és formátlan a Liliom feltámadása, komikus az égi jelenet, unalmas és esetlen a rendőrszoba, lehetetlen a Liliom földre jövele stb. Ezt írják.

Molnár Ferenc megkorrigálására nem vállalkozom, de amit nem értek, az legfeljebb csak az, hogy ezeket a symbolikus képeket intelligens, színházismerő ember, pláne színházi kritikus hogy nem érti meg?

Hisz Liliom nem *támad fel* az ötödik szín végén, az égi jelenet nem drámai valóságában értelmezendő, mert ami a Liliom halála után történik, az mind csak költői fantázia, symbolum, a költői igazságszolgáltatás érdekében megrajzolt és megálmodott lyrai vízió. Hisz a hatodik szín alakjai nem élő, nem figuráló emberi lények, hanem csak az írói képzelem fantomai, akikkel az íróművész ujszerűen, érdekesen, eredeti formában akarja bizonyítani egyik alapigazságát, a szerelem erejét és hatalmát, mely megbocsájt mindent: goromba szitkot, ütést, nyomort, inséget. Irtak-e még szebb, gazdagabb, költőibb képet, mint az utolsó, hetedik kép, midőn az égről még a csillagot is elrabló Liliom a leánya kezére üt s a leány nem érzi s ámulva kérde anyjától: Drága jó anyám, hát lehet az, hogy valakire ilyen nagyon nagyot ütnek és az a valaki *hallja*, de nem érzi? — Lehet — mondja Juli, az anyja.

— Hogyan? — kérdi a leány — hát például az veled már megtörtént, hogy nem érezted, midőn megütött valaki?

— Megtörtént!

— És ki volt az a valaki?

— Az apád volt, az édes apád volt leányom, a te apád, a Liliom!

És hogy mennyire symbolum ez a kép, hogy tisztán csak a költő álomlátása, a fantáziának tüneményes vibrálása, illúzió s hogy mennyire nem szabad e jele-

nésekhez a valóság durva realizmusával közeledni, oly szépen megmondja ezt a darab utolsó soraiban Juli, a párjavesztett szomorú cseléd.

— Mi történt itt most velünk? — kérdi Julitól megrebbent, dobogószívű leánya.

— Semmi, fiam. Nyugodjál meg. Az történt, hogy mi itt szépen, csendesen ettünk, ebédeltünk és nekem egy percre eszembe jutott a te apád! . . .

Hogy azután e rendkívül finom átérzést és distingvált művészi rutint, stylusos kiállítást, misztikus színpadi valórt igénylő jeleneteket a színészek fárasztó és unalmas hangulattalansága, a rendezés leleménytelensége s a kiállítás szomorú szegénysége komikussá devalválták, . . . arról lehetne beszélni s ebben volna igazság; de fokossal törni a *Liliom* szerzőjére, értelmellenségnek tüntetni fel a ragyogó poézist s vicceket faragni faragatlan stylustalansággal egy ujat, szépet álmódó nagy poéta különös vízióira, ez már kérem csak a közepszerűségnek rugása lehet, de nem — színházi kritizálás.

Gonda József dr.

Irodalom.

Nil könyvei.

A jeles tollú íróknak, az *A Jövendő* kitünő munkatársának, Nil-nek, közelebb két könyve hagyja el a sajtót, egy novellás s egy verses könyv. Mindakettő előkelő kiállításban, művészi könyvdiszszel, szerző aláírásával, de csupán 300 számozott példányban. A novellás kötet címe *Lélekstációk* s az ára 4 korona. A verses kötet címe *El nem küldött levelek* s az ára 3 K. A verses kötetből 1—20 példány finom és artisztikus amatorkötésben készül, ára 6 korona. Előfizetések és megrendelések a szerző címére (Szeghalom, Békésm.) küldendők okt. 15-ig. Előfizetéseket elfogad az *A Jövendő* szerkesztősége is.

Művészet.

Till Viktor sikere Párisban.

Kitartó szorgalommal, ritka hivatottsággal, nagy munkaerővel, finom és előkelő művészi izléssel dolgozik már évek óta Hódmezővásárhelyen egy derék művészember: Till Viktor. Fényképészeti műterme van s néhány év alatt magas nivón álló műtermékeivel meghódította a város s a környék egész intelligenciáját. Till Viktor igaz gyönyörűséggel és nagy szakavatottsággal s mesteri izléssel dolgozik képein. Szinte passzionátus fotográfista. Nemcsak a kenyeréért dolgozik, hanem azért, mert gyönyörűségét, ambícióját találja a fényképezésben. Külföldön szerzett gazdag tapasztalatait itt értékesíti ő már évek óta Hódmezővásárhelyen, hol csendben, minden különösebb reklam nélkül, kizárólag a munkája értékével és szépségével nyerte meg a közönség bizalmát és szeretetét. — Till Viktor művészi fényképei azonban nem kallódnak el a mi egyszerű, szürke falaink között. Finom és izléses munkája után kelt jó hírve, megnyitotta előtte a legelőkelőbb fórumot, a *párisi nemzetközi fényképképzés* kapuját is s mint most értesülünk, a vásárhelyi igénytelen fényképész, kiállított portrait-jeivel a *kiállítási első aranyérmét nyerte el* »Pour ses photographies artistiques«, — *művészi fényképeiért*, ezzel a feliratu diszoklevéllel kapta meg Till Viktor a kiállítási aranyérmét s midőn mi készséggel

jegyezzük fel az ő szép és fényes sikerét, igaz örömnünk adunk kifejezést a felett, hogy a nagy, modern Párisban, a kulturnyugat centrumában, dicsőséget, sikert, elismerést vivott ki a magyar Páris egy törekvő, ambiciós, tehetséges fia. Till Viktor fényképeket küldött a brüsszeli világiállításra is s közelebb fog küldeni a turini kiállításra. — Ha a képei visszaérkeznek, Hódmezővásárhelyen fogja azokat kiállítani, hogy a mi közönségünk is gyönyörködhessék azok remek kidolgozásában és eredeti szépségében.

Az IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI TÁRSASÁGNAK belügyminiszterileg jóváhagyott alapszabályai jelenleg sajtó alatt vannak; a kinyomatott példányokat az elnökség a tagok között kifogja osztani s a társaság az 1910. november hó első felében, egy rendkívüli diszközgyűlés keretében véglegesen megalakul. Az alakuló diszközgyűlésben való megjelenését HERCZEG FERENC a kiváló író, országgyűlési képviselő megígérte.

Tanügy.

„Et altera pars . . .“

(Válaszul az „Érettségi előtt“ című cikkre.)

Irta: Farkas Lajos.

Hatodik közlemény.

Ime, tekintetes Szerkesztő ur, így áll az a »barbár kulturrendszer« a minta gyanánt hivatott kulturállamokban; dolgoznia kell itt is az ifjunak a maga jövője érdekében keservesen, orcája verejtékével. Mert egyetlen tisztességes társadalom sem engedheti el a morális közérzetnek azt a rég megcsontosodott követelményét, hogy egyedül az odaadó munka s a munkának megszokása, megszeretése legyen az a jogositvány, mely egyeseket s társadalmakat a boldogulás himes mezejére elvezérelje.

Hát a magyar társadalomnak, mondjuk: a magyar nemzetnek van-e joga ehhez a morális igazsághoz. Van-e joga ahhoz, hogy fiatalságát, mielőtt ez a kenyérpálya felé nyujtana ki kérés, sőt nem ritkán követelő kezét, számadásra vonja?

Kétségkívül van. Ezt talán a tanuló ifjúságnak legtulzabb humanitással kérkedő barátja (!) sem fogja kétségbe vonni. Valóban helyesen mondja a Pesti Napló egyik közeli számában (jun. 26): »Az iskola a világra készíti elő növendékeit s kell, hogy jókor hozzászoktassa a kötelességek komolyságához és a felelősség súlyos következményeibe. Értéktelen volna az a nemzedék, mely feladatát már az iskolában feleltetlenül fogja fel, könnyen veszi és mulasztásaiért meg nem lakol. Az ilyenre az életben keserves sors vár; katasztrófák fogják ott is érni anélkül, hogy mentsegei meghallgattatnának és időt nyerne a hibák kijavítására. Az élet hajótöröttei nem vetődnek vissza a parthoz, hogy a küzdelmet újra kezdhessék: aki ott elbukik, veszve van — a hullámok elsodorják s összecsapnak fölötte. Azért kell már az iskolában keményen fogni az ifjúságot s fegyelemhez szoktatni, feleltre vonni s az eredményhez képest elbánni vele. Csak így kaphatunk kötelességtudó, disciplinált, hasznos nemzedéket.«

És a magyar ifjúságban van is elegendő művelődési és erkölcsi tőke, amelynek helyes felhasználásával idővel önmagának igazi boldogulására s a társadalomnak javára közreműködhessek. »A magyar ifjúság a legbecesebb, a legtartalmasabb, legnemesebb ércü anyag, amely valaha nevelő és tanító, gondos és formáló keze alatt volt. Nem oly alapos, mint a német, de nem is oly kicsinyes. Nem oly világos fejű, mint a francia, de nem is oly felületes. Nem oly önérzetes, mint az angol, de nem is oly féktelen. Megvan benne a képesség az elmélyedésre, az önálló gondolkodásra és ítéletre, az önfegyelmzésre«, — mondja helyesen a

Budapesti Hirlap (junius 30.) Ami pedig a magyar tanárságot illeti, úgy tudományos képzettsége, mint erkölcsi nevelő hatása s ügybuzgalma tekintetében semmivel sem áll hátrább más nagy nemzetek e nemű kulturmunkásainál. Ügybuzgó lélekkel keresi, kutatja ez is, hogy mit lehet és hogyan lehet legjobban, leghasznosabban és legkönnyebben az ifjúság lelkébe csepegtetni; mi az, mit a művelt ember, a nemzetnek lendő polgára mint igazán értékest, maradandó becsüt az élet nagy és röögös útjára az iskolából, az alma materből magával utavalóul elvihet. Gondolkozunk, tanulunk, gyülesezünk, eszméket tisztázunk, keressük az iskola és a család, a tanár és szüle közt az egymás megértésére vezető kapcsolatokat: de hogyha nem hódolunk be minden felszínre kapott eszmeáramlatoknak s a dédelgetés elpuhító rendszere helyett az életre edzés elvét tekintjük követendő elvnek, erre nézve megvannak nekünk a magunk tiszteletreméltó tapasztalatai és lelkiismeretbeli okaink.

Igy vagyunk a »modern társadalom« előtt annyira rosszhírű érettségi vizsgával is, mert mi ezt a magyar állam kulturális színvonala fokmérője gyanánt tekintjük. Ennek eltörlését — ha csak nem akarjuk társadalmi életünket a nagyon is amerikai izü, »aki birja, marja« elvekre alapítani — mindaddig lehetetlennek tartjuk, míg a gimnázium meg nem szabadul az oda nem való elemektől; míg iparunk, kereskedelmünk, földmivelésünk ki nem fejlődik annyira, hogy ezeket az életcélokat szolgáló alsóbbfoku szakiskolák felszedik a tisztán műveltségi célokat kereső gimnáziumokba nem való elemeket; míg ilyen uton a középiskola szervezésében, tanrendszerében létre nem jöhet az az ideális állapot, hogy a tanár csak az odavaló elemekkel foglalkozhatván, kellő anyagot vihet fel s egyszerű végbizonyítvánnyal igazolhatja a növendék ugynevezett érettségét; míg az idegen kulturállamokban a vizsgák valamelyes faja gyakorlatban marad: mindaddig — mondom — nálunk is szükség van a vizsgákra. Szükség van rájuk nemcsak a növendék jól felfogott érdekében; de szükség van azért is, hogy magának a tanárnak a munkáját és ellenőrizze egy felsőbb, mellékes befolyásoktól és érdekektől teljesen ment hatóság.

Ez a vélemény nyilatkozott meg az Országos középiskolai tanáregyesület legközelebbi nagyváradi közgyűlésén még a kérdés legideálisabb tárgyalójának, dr. Schnellert István egyetemi tanárnak ajkain is. Ez nyert kifejezést magának a közgyűlésnek a közhangulatában is, mely legfőleg azt az üdvös módosítást kívánja e téren életbeléptetni, hogy: 1. Az egyéves önkéntességre szóló jogositás ne köttessék az érettségi bizonyítványhoz és 2. Csak azok utaltassanak az érettségi vizsgálatra, akik a középiskola elvégzése után egyetemi tanulmányokat akarnak folytatni. Mind a két intézkedés, ha törvényszerűen jogvényre léphet, nagyban hozzá fog járulni az érettségi vizsga odiosus voltának megszüntetéséhez, amennyiben nélkülözhetővé teszi azt mindazokra a nem odavaló elemekre nézve, akik miatt e vizsgálat s maga az egész középiskolai tanítás olyan rosszhírűvé lett a mai társadalmi köztudatban. Tessék elhinni, hogy az arra való diák csak közepes tehetséggel is, de becsületes igyekvéssel, megerőltetés nélkül elvégezheti és megszokhatja a reá váró középiskolai teendőket ma is. Csak az oda nem való elem panaszokodik folyton s fog is panaszkodni mindig. Arra való tanulónak nincs a vizsgától mit félnie; a nem arravalóval szemben pedig az igazságnak s a nemzeti kulturának jogos követelménye az, hogy a jogosulatlan ambíciók Ikarus-szárnyai még idejekorán letörjenek. Erkölcsi önérzetünk követeli hangosan, hogy a kenyér után kapaszkodó tehetésgtelen hanyag, de annál jobban protegált urfiak mellett, a szegény, de tehetséges gyermeknek legalább az iskolai bizonyítványa legyen a — protektora. (Vége.)

A szerkesztésért felelős Vekerdy Géza.